

Рецензия

по конкурс за академичната длъжност „професор“ в Област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика /Дидактика, Музейно образование/, обявен в ДВ бр. 61 от 28. 07. 2017 г. за нуждите на ФП на СУ „Свети Климент Охридски“

от проф.дпн Яна Рашева-Мерджанова, катедра Дидактика, ФП, СУ „Свети Климент Охридски“

Данни за конкурса: Конкурсът е обявен за нуждите на ФП в Софийския университет, растеж на място, и е осигурен с достатъчно на брой часове лекции по профил: на *бакалавърско равнище* – 210 часа лекции по Дидактика и 90 по Педагогика във ФП и ФМИ на СУ с 45 часа упражнения – задължителни дисциплини, 100 часа лекции по Музейни образователни програми избираема дисциплина; на *магистърско равнище* – Дидактика 60 ч. лекции и Педагогика с 30 ч. лекции и 10 упр. в базов задължителен минимум. Процедурата е реализирана в съответствие с действащия ЗРАСРБ и Правилника на Университета.

Кандидати: единствен кандидат по конкурса е доц. дн Вася Крумова Делибалтова, шатен преподавател във ФП. Родена през 1966 г. Висшето си образование е завършила през 1990 г. специалност педагогика в СУ, а през 1995 г. – и специалност журналистика. Работила е като учител, педагогически съветник, асистент в ДИУУ /1996-98 г./, а от 1998 г. е преподавател във ФП, катедра Дидактика. Последователно ас. Делибалтова израства в научното и преподавателско поприще – 2001 г. защитава докторат на тема „Конструиране на диагностичен инструментариум за измерване и оценка на учебни интелектуални постижения“; през 2005 г. става доцент по Доцимология; през 2015 г. защитава дисертация на тема „Метакогнитивно развитие в контекста на музейното и училищно образование“ и е вече „доктор на науките“. **Тези основни маркери на научно-преподавателското утвърждаване на кандидата позволяват да се забележи логиката на неговото развитие**, поддържана от един траен и ефективен интерес **към интелектуалното-когнитивно развитие на личността, разгърнат през годините** по отношение на основните му детерминиращи въпроси – Какво представлява интелигентност-когниция-метакогниция? Как се измерват и оценяват надеждно в процеса на обучение? Как се формират и подкрепят педагогически в съвременни условия? Нужно ли е и как се променя дизайнът на обучението като контекст, за да се случат горните процеси – също като личностен контекст? За мен тази верига проблемни въпроси удържа на високо научно ниво движението на учения, на преподавателя, на дидактика, за да може да се оглежда и разработва перспективата на педагогическите явления и да се търсят решения, които ще имат

Научно-изследователска дейност на кандидата - публикации: Доц. Делибалтова участва с 46 публикации след доцентурата, а по-голямата част от тях и след присъждането на научната степен „доктор на науките“ – 2 монографии, 1 в съавторство; 5 учебника – 2 на руски език и всички в съавторство; 4 научни студии – 2 в съавторство; 8 статии в научни списания – 2 на друг език, 1 в съавторство; 19 публикации-доклади от научни конференции и в сборници – 7 на руски и английски език; 7 класифицирани като „други“; 1 автореферат от дисертационен труд за научна

степен „доктор на науките“; 1 преводна статия от руски и 2 абстракта от конференции. 38 публикации са по профила на конкурса и рецензията ще се фокусира върху от тях. Списъкът с публикации е изготвен изрядно – след доцентурата и придобиване на научната степен „доктор на науките“, по научни жанрове, по публикуване на различни равнища. Представен е и списък с всички публикации на кандидата – 77 на брой.

Легитимната служебна справка /от УБ/ с цитиранията на автора включва 89 цитирания; 5 индексирани публикации; 70 броя описания на публикации в международните библиотечни каталози.

Основен монографичен труд на кандидата е монографията „Контекстът на обучението – същност, роля и изследователска перспектива“ /изт. 2 от 2017 г./ . Едно от силните равнища на изследването е заявеното и удържано постоянно научно самосъзнание и адекватна преценка за многоаспектността, плуридисциплинността, нееднозначността и разноезичието при /диахронното/ историческото и синхронното проявление на научния интерес към проблематиката и проблематичната територия на „контекст“-а. Очевидно, че това е един от силните стимули и мотиватори за изследователя при конструирането на *мащабните като заявки съдържание и структура на труда* – обозначаване на последователно преминаване през различните исторически, дисциплинни и методологически аспекти на проблема за контекста в първа част на труда; през различните мостове на преходите „контекст-среда“ и „контекст – среда – граници“ в рамките на психолого-педагогическите изследвания в образованието; до изследователските конкретизации в трета част. Този интелектуален „поход“ не би бил възможен без съответния изследователски интелектуален и технологичен потенциал на изследователя. За щастие /най-вече на проблематиката/ настоящият случай е точно такъв. Ерудицията, опитът и естественият манталитет на автентичен търсач на приближението към обективното състояние на нещата, правят доцент Вася Делибалтова подходящият изследовател на тази проблематика.

Достойнства на монографичния труд:

С присъщия на автора стремеж се обемат различните равнища, аспекти и разрези, т.е. модуси на явлението. Тук се прибавя и контекстът на същото това явление и измеренията се увеличават. Обхванати са представителни автори на съответните равнища и разрези. За мен все още не са достатъчно видими *школите*, с изключение на херменевтичната. Теоретическите анализи формулират достатъчно много въпроси и бъдещи перспективи. На някои места могат да се дадат по-позитивни и категорични становища на автора. Тези бележки нямат характер на пртенция за „отговор“ от кандидата, защото са свързани с неговата лична характерология като изследовател, а всеки изследовател има право /и отговорност/ на такава. По-скоро са реплика в научния диалог, в който доц. Делибалтова е включена отдавна.

Емпиричното изследване обхваща и различни образователни култури и контексти. *И макар и частно като явление – музейна среда, е разнообразно контекстуално.* В бъдеще изследванията и анализите могат да се задълбочават и да се разширяват по отношение на **механизмите за поддържане на вече конструирания и установен контекст като динамична система.**

Обхванати са достатъчно на брой студенти /вкл. и чуждестранни/, ученици, специалисти от музеите, посетители на музеите, от които и чуждестранни граждани. Но при конструиране на **контекста** на обучението достатъчно и непреодолимо значима е ролята, функциите, мнението и експертизата и на другите участници в него – методици-преподаватели от висшите степени на образованието; управленци на училищно и на държавно ниво; други социални партньори. В бъдеще и те могат да бъдат включени.

Изследването е самоопределено – *като трансдисциплинно* в първата му част; *като интердисциплинно* – втората му част, *и предметно* – изследователските емпирични конкретизации са точно такива. **Изключително важно и ценно е, че авторът уговаря и обяснява това в увода на съчинението – 9-10 с.**

Втората монография /изт. 1/ е посветена на обучението в слети класове. Участието на автора тук е както в разработването на теоретическите своеобразни условия и детерминанти на обучението, така и в емпиричните апробации на различни варианти.

Университетските учебници на доц. Делибалтова /изт. 3-7/ са в съавторство и я представят като водещ титуляр на класическите и съвременни предметни полета на Дидактиката – методологически въпроси за обучението, технологии на обучение, оценяване на учениците, развитие на учебната среда и контекст, музейно образование. Нейното авторство по методологически въпроси, както на педагогическото познание и философията на образованието, така и на обучението, в **българо-руските учебници /изт. 5 и 6/**, е авторитетно представяне не само на личността и автора Делибалтова, но и на българската педагогическа и дидактическа школа. На следващо място, тези издания и като съдържание, и като библиографски факт, са принос в развитето на научната теория, но и на **висшето педагогическо образование в международната му перспектива.**

Студиите на автора са свидетелство за умение да центрира и обособява значимите си изследователски интереси и резултати /9/; да съчетава теоретичните с емпирични процедури /11/; да работи в съавторство /11/ и същевременно да се „увлича“ по научна проблематика /изт. 8 – за авторските училища през XX-ти и XXI-ви век в Русия, 10 – научното наследство на П. Цонев в съавторство/, която не е прагматично и целесъобразно свързана с кариерния интерес, различна е от основните изследвани полета, но реализира самостоятелни оригинални научни приноси. Тези резултати и постижения доц. Делибалтова популяризира и оповестява с участието си в научни форуми или като развива и академичното им равнище с поддържането на избираеми курсове: Социална работа с жени, жертви на насилие или Превенция на насилието над жени. За мен е специален индикатор и радост професионалната среща с автори, академични лица, изследователи, колеги, които остават верни с едно бодро и упорито постоянство на изследователското си автентично любопитство, на изначалната изворова същност на Изследователската нагласа – да не се подминава значимото, видяното, предизвикателното. **Високо ценя тази запазена и доказана сензитивност и креативност на учения Вася Крумова Делибалтова и това е един от основните ми базови аргументи, които подкрепят и обясняват и имиджа на нейната кандидатура като извоюван вече „заварен“ академичен автор-итет.**

Обобщение за научната продукция и творчество на кандидата – научни приноси: Приемам начина, по който авторката е погледнала и представила своите научни приноси – центрирани и обхващащи гръбнака на идеите ѝ, свързани с „образователния контекст и дизайн, съобразен с музейната среда“ на трите обичайни равнища – теоретическо, концептуално и емпирично. Подчертавам, че в **приносните моменти на теоретическото равнище, първата верига релации**, които изследва и конкретизира авторката е **понятийна** – води до преосмисляне и проблематизиране на редица основни дидактически и педагогически понятия; **втората верига релации е функционална** – на горната база се очертават нови позиции на Дидактиката като научна област и университетска дисциплина:

- „промяна в социалната ситуация – промяна в дидактическите интерпретации и решения – промяна в интерпретациите в и на самата Дидактика“. Обособяват се редица практически **отражения** на тези релации в образованието, в обучението и в теорията за тях.
- „социално-икономическо развитие – образователни потребности и реалности – дидактическото им осмисляне“. Очертава се по нов начин **мястото** на самата **Дидактика** в педагогическото образование и като университетска дисциплина.

Високо оценявам обобщението на В. Делибалтова – „И на трите равнища /теоретическо, концептуално, емпирично/ търсенията и резултатите от изследователските усилия на автора се **вписват във взаимосвързаните, взаимно детерминиращи се и активно взаимодействащи си в съвременната епоха среди на училищното образование в класната стая и на образованието в културните социални институции – респективно на Дидактиката и на Музейната педагогика.**

Горното ми позволява, освен по този вертикал, да отгранича още по-прецизно, за нуждите и на самата конкурсна процедура да осветли специфичните области на принос на кандидата по своя профил, приносния характер в цялостното научно дело на доц. Делибалтова по хоризонтал – в глобалните вече територии на социалното и педагогическо познание:

Първо, Основният монографичен труд /изт. 2/ на доц. дн Делибалтова е своеобразно надграждане, развитие и продължение на предходните ѝ изследвания в един специфичен ракурс /22, 23, 34, 35, 37, 38/. Основен монолитен научен принос в този комплекс изследвания и трудове е първо, по-нататъшното задълбочаване и изясняване на понятието „контекст в педагогически и дидактически смисъл“ и второ, разкриване на реалността му в отворена учебна среда – с конкретизация на музейната.

Второ, в цялостното си дело авторката паралелно се труди и задълбочава постепенно изследванията си в **ясно обособени проблемни области в Дидактиката –**

Оценяване на учениците /1, 3, 4/, Музейно дело и музейно образование /2, 5, 7, 11, 19/, Контекст на и в обучението и образованието /2, 5, 6, 7/, Учебна среда /1, 3, 4, 6, 13, 16/.

Трето, с това тя успява да включи, и според мен, трайно да обособява и налага в научната педагогическа гранична проблематика две области:

- **Музейна педагогика /като теоретическа рефлексия, не само „образование“ като практическо равнище за учебна среда и процес на обучение/ /2, 5/**
- **Образователен дизайн – Дизайн на образованието и обучението – контекст на обучението – дизайн на образователни програми /2, 3, 4, 5, 6, 7/**

Не често можем да бъдем свидетели на достигане до това трето равнище. То е исторически момент, резултат от действия и натрупвания в определени полета, които се обобщават и синтезират от определен изследовател и позволяват очертаване на контури, на проблемни, но твърда почва острови, и в крайна сметка на установяване на нови граници и научни територии. Това са трансформации и развитие в съдържанието на научното педагогическо познание, които позволяват развитието и на класификацията и систематизацията на това познание.

Четвърто, това не е „етаж“, а самата плът на Изследователя доц. дпн Вася Делибалтова – органично израстващ и работещ в контекста на своите колеги в педагогическото пространство-време в неговата цялост и системност. Т.е. Делибалтова чете, познава, ползва ефективно и резултатно работещите, пишещите и публикуващите в областите, в които и тя се е самоопределила. Делибалтова демонстрира уникалната способност **ДА МОЖЕ да осмисля, пре-осмисля, отсява и ползва паралелното научно мислене, и дори и да не го приема, да му отдава дължимото и да го свидетелства и в „своя“ текст.**

Преподавателска дейност: Доц. Делибалтова е действащ преподавател и титуляр на дисциплините, включени в справката за натовареност по конкурса и всички те са в неговия профил – на бакалавърско равнище Дидактика във ФП и ФМИ на Софийския университет, Музейни образователни програми, Подготовка на кадри за образование за възрастни; при магистри: Съвременни методи и технологии на обучение; Дизайн, оценяване и контрол на образователни програми, Мениджмънт на учебния процес, Образователни възможности на виртуалните музеи. Кандидатът е автор на лекционните програми. Нещо повече – тя е и съавтор на основните учебници за висшето образование в тези университети. Само по себе си това е признание и висока оценка на преподавателската дейност на доц. Делибалтова. Потвърждава се многократно и в атестационните оценки, които получава като преподавател във ФП – и от студенти, и от колегите ѝ. Множество специализации, квалификации,

преподавателска дейност като гост-университетски лектор в страната и чужбина придружават основната професионална ангажираност на доц. Делибалтова – специализации в Чехия, Германия, България; лекции като гост-лектор в Прага, Полша, Словакия /2013-14 г./, в Казахстан 2016 г. по програма Еразъм. През 2012, 2014-15 г. изнася по покана собствени лекции в Казахстан. Доц. Делибалтова има един успешно защитил докторант, ръководител е на двама в момента; под нейно ръководство са защитили дипломни работи 15 магистри и 13 бакалаври.

Научно-изследователска, консултантска и експертна дейност: Доц. Делибалтова е работила по 11 научно-изследователски проекти. Участвала е в 14 национални и международни научни форуми. Като експерт е работила в комисии към МОН за разработване на стандарти за учебници и за признаване на дипломи за степен на образование от чужбина. Член е на редакционните колегии на сп. „Стратегии на образователната и научната политика“ и на електронното „Списание на СУ за образователни изследвания“. Член е на BASOPED. Една от особеностите на кандидатката и като автор, и като изследовател е, че пише едва тогава, когато не само лично е изследвала един проблем, но е *изследвала и изследванията* на другите – както български, така и чуждестранни автори. При това вторично и третично равнище на академични изследвания, специфични единствено за това високо теоретико-концептуално ниво на Науката, Вася Делибалтова прецизно структурира своеобразието на различните изследвания според културни и социално-икономически ареали. Това ме подтиква да формулирам, **може би само за нея и за първи път, една много специфична характеристика – „научна доверителност“.** Стремещът да се проумеят и обяснят множеството детерминанти на типа мислене, изказ и говор в науката е толкова рядко и радостно явление, че в този абзац за научно-изследователската дейност на кандидата, аз го обособявам като **специфичен научен принос, характеризиращ типа научна когниция и метакогниция на Делибалтова. Като втори аспект на нейното научно мислене обособявам прецизността при употребата на понятия и термини в областите на нейния научен и приложен интерес. Нека тези характеристики на типа мислене да бъдат възприемани от специализирания читател като един вид критерии, които в най-близко бъдеще ще се окажат от първостепенна важност и на които тепърва Науката и нейните жители ще трябва да са съответни, за да се развива Тя в условията на глобализация на културни, социално-икономически, мисловни, езикови територии. За мен е удовлетворение,**

че кандидатът по конкурс за професор във фундаменталното направление Дидактика, обособено, утвърдено, развивано в България от титуляра му проф.дпн Марин Андреев и от проф.д-р Жулиета Савова, намира свой приемник и продължител в лицето на такъв именно интелектуален типаж.

Критични бележки и въпроси: бележките са свързани с твърде „директния“ подход на автора: странно е да се говори за „контекст“, независимо и без достатъчното обговаряне на „текст“ /изт. 2/. На места са твърде резки, поне за неспециализирания читател, и смисловите преходи, които прави авторът. Текстовете на доц. Делибалтова са изключително плътни като информативност и замисъл, но понякога това е за сметка на т.нар. четивност и разбираемост. Въпрос на стил, но един автор, който разчита на достигане и до по-широки аудитории, е добре да го има пред вид. **Поставям два въпроса, чиито отговор е наличен на различни места в трудовете на автора, но бих била удовлетворена от тяхното синтезиране:**

1. КОЙ модел на контекст се приема, независимо от разнообразните съображения спрямо всеки?
2. КАКВИ ТИПОВО /характерологично/ И КОИ механизми за **поддържане** на една контекстуално типизирана или конюнктурна учебна среда са изпитани, проверени и препоръчвани от автора?

Отправлям едно пожелание за бъдещата дейност на кандидата: **да продължи изследването на механизмите за поддържане на конструирания контекст, като една устойчиво-неустойчива динамична синергична система.**

***Заключение:** Всички видими и доказани в публичното научно педагогическо пространство достойнства на цялостната дългогодишна научно-изследователска, преподавателска, обучително-консултантска и експертна дейност на кандидата; научната му продукция и нейната репрезентация в национален и международен план; демонстрираните изследователски умения; научната му и личностна характерология; професионалната му интегрираност и ценност за звеното-заявител на конкурса – са този необходим комплекс аргументи, заедно със спазените процедурни и законово регламентирани условия, които предлагам с респект на уважаемите експерти в научното жури по конкурса - за да подкрепят придобиването на академичната длъжност „професор“ от доц. дпн Вася Делибалтова, растеж на място, в Област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика /Дидактика, Музейно образование/, за нуждите на ФП на СУ „Свети Климент Охридски“.*

10 ноември 2017

София

Рецензент:

/проф.дпн Яна Рашева-Мерджанова/

